

OBSAH

Blanár V., Matica slovenská v dejinách slovenčiny	195
Budovičová V., Otázky slovenskej štylistiky a krásna literatúra	3
Buffa F., Starostlivosť o jazykovú kultúru v Poľsku	281
Dvonč L., O názvoch štátov typu <i>Republika Mali</i>	89
Horecký J., Názvy farieb v slovenčine	218
Ivanová-Šalingová M., Hovorový štýl súčasnej spisovnej slovenčiny	17
Kačala J., K otázke nezhodného doplnku	165
K 10. výročiu založenia SAV	193
Klátik Z., Ilýrske hnutie a spisovná slovenčina	257
Kočiš F., Deväť typov zloženého súvetia	321
Ku klasifikácii zloženého súvetia	155
Mistrík J., K jazyku a štýlu reportáže	143
K lyrizovanej próze poviedok <i>Kde pijú dúhy</i>	77
Mlacek J., Zhoda viacnásobného podmetu a prísudku	214
Peciar S., Funkcie slovesnej predpony <i>s-</i> v slovenčine	268
Obmedzovací význam predpony <i>po-</i> v slovenčine	65
Slovesá s predponou <i>po-</i> od dokonavých sloviac	201
Slovesá typu <i>pokašľávať, pofukovať</i>	32
Počtová G., Niekoľko poznámok k syntaktickej stránke jazyka <i>Materiálov XXII. sjazdu KSSS</i>	170
Ružička J., Jazykový rozbor Kubániho poviedky <i>Mendík</i>	129

Diskusie

Dvonč L., Cudzie názvy ulíc v spisovnej slovenčine	45
Karta — gen. pl. <i>kariet/karát</i>	343
K jednému prípadu porušovania rytmického zákona	224
Holý J., O termínoch <i>sloh</i> a <i>štýl</i>	101
Chovan J., Na okraj otázky doplnku	286
Ivanová-Šalingová M., Najväčšie biele miesta sú v slovenskej štylistike?	295
Kostolný A., <i>Moje hej a nie nad rečou Zuzky Turanovej</i>	299
Mihál J., O prekladoch Gogoľovho <i>Revízora</i>	239
Mlacek J., Opäť o písaní vlastných mien	108
Paulíny E., Niekoľko poznámok z fonológie. (Odpoveď na Ružičkovu recenziu <i>Fonológie spisovnej slovenčiny</i>)	174
O tzv. vytýčenom vetnom člene	230
Vysvetlenie o mojom používaní termínov <i>veta</i> — <i>výpoveď</i>	349
Ružička J., <i>Poradovacia spojka ako že/akože</i>	96
Poznámka o vytýčenom vetnom člene	346
Poznámky k poznámkam z fonológie	291
Záverečná poznámka	349
Uhlár V., <i>Písať nitelnice</i> a či <i>niteřnice?</i>	111

Zprávy a posudky

Anatomické názvoslovie. I. Masár	121
Ballay J., Vyučovanie v slohu v 6.—9. roč. základnej deväťročnej školy. J. Horecký	120
Česko-slovenský vojenský slovník. E. Jóna	251
Dokulil M., <i>Tvoření slov v češtině</i> I. J. Horecký	352

Dva články L. N. Smirnova o význame slovesných foriem minulého času v spisovnej slovenčine	185
Hála B., Uvedení do fonetiky češtiny na obecné fonetickém základě. J. Dvončová	358
Homéros, líias, prel. M. Okál. J. Horecký	187
Jazykovedné sympóziium vo Viedni. E. Pauliny	365
Jazykovedné štúdie VII. G. Horák	303
Kopečný F., Slovesný vid v češtině. J. Oravec	116
Matematická jazykoveda v Ústave slovenského jazyka SAV. J. Horecký	189
Pauliny E., Fonológia spisovnej slovenčiny. J. Ružička	54
Slavica Pragensia IV. J., Ružička	350
Slovenčina v začiatkoch slovenského národného obrodzenia. V. Blanár	182
Stavebnícky náučný slovník I., II. I. Masár	309
Svoboda K. Infinitiv v súčasnej spisovnej češtině. J. Ružička	247
Z činnosti Medzinárodnej terminologickej komisie. J. Ružička	364
Z novších príspevkov k dejinám slovenskej jazykovedy. L. Dvonč	362
Zpráva o činnosti Združenia slovenských jazykovedcov pri SAV. P. Ondrus	366

Rozličnosti

Ako písať slovo „striptíz“? (M. Šalingová) 313 – Ako písať a vyslovovať cudzie slovo juice? (Š. Vragaš) 372 – „Blinkačka“, „píchačka“, „cvikacie hodiny“ – kontrolné hodiny. (I. Masár) 316 – Damask a Damašek. (V. Uhlár) 369 – Dohodnúť sa o niečom – dohodnúť sa na niečom. (J. Horecký) 255 – Dupkom, či dúbkom? (J. Holý) 317 – Dvojit' niekomu. (J. Ružička) 312 – Gól, bod – bránka – kôš. (E. Tvrdoň) 254 – Charta, chartizmus, chartisti. (E. Tvrdoň) 255 – Kovorobotník a kováč. (Š. Lipták) 315 – Mäsový, ľadový, strojový. (Š. Vragaš) 313 – Patiens, či paciens? (J. Ružička) 63 – Pridavné mená strojný a strojový. (F. Kočiš) 369 – Rusat sa. (J. Ružička) 191 – Skloňovanie názvov typu Greenville. (L. Dvonč) 126 – Slovenské rudohorie – rudohorie. (A. Keder) 125 – Stavebný a strojný dozor. (F. Miko) 126 – Súcitit', či súcitiť? (Š. Peciar) 368 – Súpútnik, či súputník? (Š. Peciar) 372 – Zub – inštr. pl. zubami/zubmi. (L. Dvonč) 373

Odpovede na listy

Abstraktné vyjadrovanie v administratívnom štýle. (M. Urbančok) 375 – Kaviareň – „kaváreň, kávareň“. (J. Oravec) 318 – Mars – Martan – marfanský. (L. Dvonč) 192 – Námestie Maratónu mieru. (L. Dvonč) 128 – Originál listu. (J. Oravec) 318 – O slove priemyslovka. (L. Dvonč) 64 – Piatich. (J. Oravec) 318 – Podhodit' cez ohradu? (J. Oravec) 256 – Podoznavectvo či podoznavstvo? (A. Keder) 319 – Pravopis adjektíva sivoperý. (J. Oravec) 377 – Priniesť darček. (G. Horák) 376 – Rady – radi. (J. Oravec) 319 – Skloňovanie názvov typu Strážnice. (L. Dvonč) 64 – Štadión SNP. (L. Dvonč) 192 – Všetky deti sa tešia a hrajú. (G. Horák) 376

Index k 28. ročníku Slovenskej reči. O. Kajanová	378
--	-----

SLOVENSKÁ REČ

časopis Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied
pre výskum a kultúru slovenského jazyka

Ročník 28, 1963, číslo 6

Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavný redaktor: prof. dr. Eugen Jóna
Výkonný redaktor: dr. Ladislav Dvonč
Redaktor časopisu: Andrej Keder

Vychádza šesťkrát za rok

Ročné predplatné Kčs 24,-, jednotlivé číslo Kčs 4,-

Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávky a predplatné prijíma PNS – ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Možno tiež objednať na každom poštovom úrade alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – ústredná expedícia tlače, oddelenie vývozu tlače, Praha 1,

Jindřišská ul. 14.

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin
Výmer PK HSVZ, čís. 18163/50-II 3. V-15*31410

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1963

Kčs 4,-

Eugen Pauliny

FONOLOGICKÝ VÝVIN SLOVENČINY

Eugen Pauliny vo svojej práci *Fonologický vývin slovenčiny* sleduje rozvoj slovenskej hláskovej sústavy od 10. do 18. stor. Novým metodologickým prístupom k problematike takéhoto prístupu vyvolala sa skutočnosť, že v slovenčine niet dostávajúceho a presného historického materiálu.

Pri metóde, ktorá sa v práci používa, vychádza autor z predpokladu, že hláskovanie istého jazyka tvorí štruktúru, že všetky zložky tejto štruktúry sú navzájom späté, sú navzájom podmienené vo svojej existencii a vývine. Táto metóda teda predpokladá, že istá zmena fonologickej štruktúry je možná iba v istej situácii, v istých podmienkach danej štruktúry a len pri istej jej podobe. Z toho vyplýva, že všetky jazykové zmeny podáva táto práca ako vnútorne späté, podmieňujúce jedna druhú a odôvodňuje ich v samotnej fonologickej stavbe. Charakter skúmaného materiálu vedie pritom k predpokladu, že štruktúra jednotlivých slovenských nárečí bola v tom-ktorom danom období od seba odlišná a že jednotlivé slovenské nárečia mali nerovnaký vývin.

Autor však nevidí rozvoj jazyka odtrhnutie od historických spoločenských udalostí a jeho premeny úzko spája s dejinnými premenami, ktoré nutne majú spätný odraz na jazyk ľudu.

Pre stanovenie absolútnej chronológie jednotlivých hláskových zmien brali sa v diele za základ také zmeny, ktorých absolútne chronológie sú na základe jestvujúceho historického materiálu známe. Na podklade absolútnej chronológie týchto základných zmien sa potom určovala aj absolútna chronológia takých zmien, ktoré sa časove viažu k týmto základným zmenám. Potreba zaradiť každú dôležitú zmenu do vývinovej línie viedla autora hľadať pre každú zmenu interné jazykové odôvodnenie.

Táto práca, ktorá dôsledne uplatňuje dialektickú metódu, má svojimi výsledkami prvoradú dôležitosť pre slovenskú historickú gramatiku, pretože udáva po prvý raz sústavne vývojovú líniu slovenského hláskového systému. Je však dôležitým prínosom pre slavistiku vôbec, a to predovšetkým tým, že udáva interné jazykové odôvodnenie mnohých zmien, pre ktoré sa predtým toto odôvodnenie nehľadalo.

Nemenej závažná je skutočnosť, že metóda, ktorá sa v diele dôsledne a novátorsky uplatnila, bude sa môcť využiť aj pre obdobné spracúvanie iných slovenských jazykov.

VSAV 1963, str. 324, viaz. Kčs 36,50

Elena Várossová

SLOVENSKE OBRODENECKÉ MYSLENIE

Dr. Elena Várossová, vedecká pracovníčka Filozofického ústavu Slovenskej akadémie vied, uvádza svoje dielo slovami: „Cieľom tejto práce je načrtnúť základné ideové problémy slovenského národného obrodzenia na pozadí celkového vývinu buržoázneho myslenia svojej doby.“

Túto náročnú úlohu, ktorú si autorka vytýčila, splnila s hlbokou znalosťou veľkého množstva historiografického materiálu, súčasnej i predchádzajúcej buržoáznej filozofie a zovšeobecnila ich do bohatej mozaiky ideí slovenského národného obrodzenia pri tvorivom uplatnení historikomaterialistickej metódy. Zhodnotila a ďalej rozvila výsledky metodologických diskusií, ktoré sa pred rokmi viedli u nás v súvislosti s prípravou *Kapitol z dejín slovenskej filozofie*, a diskusií českých historikov filozofie.

V buržoáznych historiografických prácach, ba i v niektorých marxistických štúdiách sa pri vysvetľovaní ideologických javov úplne zaznávali vonkajšie súvislosti a vplyvy a filozofické myslenie sa mechanicky odvodzovalo čisto z domácich ekonomických a spoločenskotriednych pomerov.

Autorka však vychádza z tézy, že iba v dialektickom spojení oboch týchto aspektov možno pochopiť i jednotu i protirečivosť nášho národného obrodzenia, že popri štúdiu vlastného domáceho prostredia treba skúmať aj výsledky európskeho myslenia tejto epochy. A toto hľadisko dôsledne uplatňuje v celej svojej práci.

V úvode každej kapitoly venovanej určitému vymedzeniu okruhu problematiky podáva stručný rozbor riešenia tej istej problematiky v dejinách európskej filozofie a poukazuje na súvislosti medzi európskou filozofiou a spoločenským myslením tých čias u nás. Odhaľuje domáce tradície obrozenectva i jeho náväznosť na európske tradície.

Kategórie, do ktorých autorka zaraďuje najvýraznejšie charakteristické črty obrodeneckej ideológie, sú uzlovými bodmi, v ktorých sa logicky sklbuje celý systém ideí slovenského národného obrodzenia a umožňujú istú syntézu celého pestrého a rôznorodého materiálu.

Práca, v ktorej sa vhodne dopĺňa logická a historická metóda výkladu, bude užitočným podkladom pre spracovanie syntetických dejín spoločenského myslenia u nás.

VSAV 1963, str. 224, viaz. Kčs 18.—

MATICA SLOVENSKÁ V NAŠICH DEJINÁCH

Vo februári tohto roku uplynulo 100 rokov od založenia Matice slovenskej. Toto výročie je nesporne významným jubileom slovenských národných a kultúrnych dejín. Matica slovenská totiž vo svojej fáze účinkovania v rokoch 1863—1875 predstavuje nielen najväčší kultúrny, ale aj politický výdobytok Slovákov v rámci Rakúsko-Uhorska, ba aj za prvej Československej republiky predstavovala fakticky jedinú slovenskú národnú inštitúciu. Matica slovenská celým svojím vývojom akoby symbolizovala historickú cestu slovenského národa a ľudu od dŕb najbarbarskejšieho národného útlaku až po mohutný rozmach Slovenska v období budovania socializmu a kultúrnej revolúcie.

Z príležitosti tohto vzájomného jubilea usporiadal Historický ústav SAV v dňoch 18.—20. februára 1963 vedeckú konferenciu, na ktorej odzneli v tejto publikácii zverejnené referáty. Do zborníka zaradené príspevky vo veľkej miere prispeli nielen k osvetleniu histórie a významu Matice slovenskej, ale aj k osvetleniu kultúrnych dejín Slovenska v tomto období vôbec. Sú to nielen príspevky historikov, ale aj literárnych historikov, historikov osvetovej činnosti, hudby, ľudovýchovy, divadla atď., až po príspevky, ktoré nás oboznamujú s činnosťou Matice slovenskej v poslednom období s jej prítomnosťou. V tejto podobe je to prvá publikácia, ktorá podáva prierež dejinami Matice slovenskej, vývinom matičnej myšlienky, vznikom Matice a jej činnosťou zasadenou do kultúrno-politického vývoja našich národov v období od 19. stor. až podnes.

Sborník sa tematicky člení na tri časti. Prvá časť obsahuje príspevky o založení Matice slovenskej r. 1863 a jej účinkovaní do r. 1875, druhá o jej oživotvorení r. 1919 až do zákona SNR 4 1954, kedy sa stáva Slovenskou národnou knižnicou, pričom medzi prvou a druhou časťou je určitý tematický paralelizmus. Tretia časť osvetľuje činnosť Matice slovenskej v poslednom období, jej perspektívy v rámci kultúrneho a vedeckého rozvoja Slovenska v socialistickom Československu.

Sborník Matice slovenská v našich dejinách je cenným príspevkom k osvetleniu histórie a významu tejto inštitúcie i ku kultúrnym dejinám Slovenska v tomto období.

VSAV 1963, str. 400, obr. 8, viaz. Kčs 46.—